



## 24. WARTOŚĆ LUDZKICH UCZUĆ



### I. PROSPEKT WARTOŚCI

Wrażliwość na uczucia – uczuciowość przynależy do natury człowieka, którego określa się w tradycyjnym pojęciu jako *animal rationale* (łac. ‘stworzenie rozumne’). Współcześnie szeroko mówi się na temat osobowości człowieka, zaznaczając bogactwo doświadczeń uczuciowych. Człowiek podejmuje decyzje w sposób wolny i realizuje się w relacjach międzyludzkich, których podstawą są: miłość, przyjaźń, współczucie, opiekuńczość.

#### 1.1. CEL OGÓLNY

Wychowanie do postaw życzliwości społecznej.

#### 1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Osobiste kształtowanie i rozwój uczuć.

#### 1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Rozwój uczuć w środowisku życia.

#### 1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Jak panować nad sferą uczuciową człowieka?
- Czy uczucia czynią człowieka szczęśliwym?
- Znaczenie i wartość ludzkich uczuć.

#### 1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

##### → NORMY

- Ludzka uczuciowość jest dobrem.
- Uczucia łączą duchowo ludzi w małżeństwie, rodzinie i społeczeństwie.
- Przeżywanie uczuć jest naturalną wartością człowieka.

##### → ZASADY

- Zgodnie z rozwojem fizycznym i psychicznym kształtuję swoją sferę uczuciową.
- Nie lekceważę uczuć innych ludzi.
- Staram się kierować własną uczuciowością i poszukuję dobra wspólnego.

#### 1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

##### → NORMY

- Uczucia odgrywają ważną rolę w życiu osobistym i w rodzinie.
- Człowiek w każdym wieku doświadcza uczuć.
- Uczucia są trwałą cechą człowieczeństwa.

##### → ZASADY

- Okazuję swoje uczucia we właściwy sposób.
- Obserwuję i koryguję uczucia rodzące się w dorastającym dziecku.
- Obserwuję uważnie własną uczuciowość.

#### 1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

##### → NORMY

- Środowisko szkolne jest terenem ekspresji wielu rodzajów uczuć.
- Uczucia są potrzebne do kształtowania charakteru w osobowości ucznia.
- W edukacji i wychowaniu należy korzystać z uczuć.

##### → ZASADY

- Nie lekceważę uczuć wśród wychowanków (np. krytyka, wyśmiewanie, wystawianie ucznia na próby o charakterze uczuciowym).
- Pomagam uczniom zaleźnionym i nieprzygotowanym do zadań szkolnych i życiowych.
- Wskazuję na dobro, które niosą określone uczucia.

### 1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Zachowanie uczniów w szkole (klasie) jest pełne emocji, które mogą zamienić się w uczucia pozytywne lub negatywne. Na ten temat można uczniom przypominać przy okazji różnych spotkań, omawiania spektakli, opowiadań. Analiza manifestowanych uczuć pozwoli na odróżnianie uczuć pozytywnych od negatywnych.

### 1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Umocnienie sfery uczuciowej w młodzieży oraz nabycie umiejętności panowania nad uczuciami negatywnymi. Realizacja osobowości poprzez wyrażanie uczuć pozwala na szersze poznanie siebie i otaczającego świata. Emocje związane z uczuciami kształtują charakter człowieka, czynią go zdolnym do właściwych relacji międzyludzkich.

### 1.10. ZAGROŻENIA

Negacja uczuć i uczuciowości. Tłumienie uczuć ogranicza poznanie i doświadczanie emocji, z którymi łączy się poczucie zadowolenia, a nawet szczęścia. Brak reakcji na rozwój uczuć i postaw negatywnych prowadzi do zmiany cech osobowości (charakteru) człowieka. Jeśli człowiek nie doświadcza pozytywnych uczuć, niweczy związki indywidualne i społeczne. Odczucia wolitywne, sympatii i antypatii mogą zdominować krytyczny osąd rozumu.





## II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

### III. DO JUSTYNY. TĘSKNOŚĆ NA WIOSNĘ

Już tyle razy słońce wracało  
i blaskiem swoim dzień szczyci,  
a memu światłu cóż to się stało,  
że mi dotychczas nie świeci?

Już się i zboże do góry wzbiło,  
i ledwie nie ktoś chce wydać,  
całe się pole zazieleniło –  
mojej pszenicy nie widać!

Już słowik w sadzie zaczął swe pieśni,  
gaj mu się cały odzywa,  
kłóćcą powietrze ptaszekwie leśni,  
a mój mi ptaszek nie śpięwa!

Już tyle kwiatów ziemia wydała  
po onegdajszej powodzi,  
w różne się barwy tąka przybrała,  
a mój mi kwiatek nie schodzi!

O wiosno, pókiż będę cię prosił,  
gospodarz zewsząd stroskany?  
Jużem dość ziemię łzami urosił,  
wróc mi urodzaj kochany!

↑ F. Karpiński, *III. Do Justyny. Tęskność na wiosnę*, w: tegoż, *Wiersze zebrane*, cz. 1, wydaw. IBL, Warszawa 2005, s. 35-36.

### KOMENTARZ

Literatura, zarówno poezja jak i proza, cieszy się bogactwem w kwestii przedstawiania uczuć ludzkich, pozytywnych i negatywnych. Utwory prezentujące uczucia pochodzą ze wszystkich epok i podkreślają niezbywalność uczuciowości człowieka.

W cytowanym fragmencie wiersza Franciszka Karpińskiego, w liryczny i obrazowy sposób ukazana jest tęsknota i oczekiwanie na odpowiedź ze strony ukochanej, na odwzajemnienie uczucia miłości. Autor wiersza utożsamia

uczucie tęsknoty za miłością odwzajemnioną z budzącą się do życia naturą (rośliny, ptaki), z porami roku (wiosna), a także z porą dnia.



### III. NAUCZANIE

Bogactwo ludzkich uczuć, ich rozwój, rozkwit świadczą o duchowości człowieka. Nie jesteśmy tylko zbiorem zorganizowanej biologicznie materii, ale wspólnie tworzymy sferę uczuć, doświadczamy ich i wymieniamy się nimi. Z moralnego punktu widzenia tylko uczucia pozytywne przyczyniają się do rozwoju naszej osobowości. Uczucia pozytywne nakierowują naszą wolę na czynienie dobra dla siebie, dla drugiego człowieka i dla wspólnoty, w której żyjemy.

#### 3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Uczucia w pojęciu filozoficznym „to jedna z trzech podstawowych, oprócz rozumu i woli, sfer ludzkiej duszy. Rozróżnienie trzech części duszy: rozumnej, impulsywnej (wola), pożądawczej (uczucia) występuje już u Platona; uczucia w tym rozumieniu obejmują także całą sferę odniesień do potrzeb biologicznych, którą dzisiaj chętniej nazywa się emocjami, pozostawiając pojęcia «uczucie» i «uczuciowości» odniesieniom do wartości wyższych lub związków międzyludzkich; skomplikowanym zagadnieniem jest ukazanie tego, czym różnią się uczucia od innych sfer duszy. [...] Dyskusje wzbudzała też, wywodząca się z psychoanalizy, koncepcja sublimacji, czyli możliwości przekształcania się uczuć pewnej kategorii w uczucia innej kategorii, w szczególności tak zwanych uczuć niższych, związanych z cielesnością, w uczucia wyższe, natury duchowej (w psychoanalizie popęd seksualny przekształca się w dążenia poznawcze, estetyczne itd.)”<sup>1</sup>.

#### 3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

„W pełni dbać o sprawy cudze może ten tylko, kto jest usposobiony życzliwie względem podopiecznych, nadaje się więc na opiekuna bodaj najbardziej człowiek dobry, o dobrym sercu, wrażliwy na cudze potrzeby i skłonny do pomagania”<sup>2</sup>.

Środowisko szkole, środowisko rodzinne oraz inne społeczności są pełne emocji, które przekształcać się mogą w postawy pozytywne lub negatywne.

1 G. Pyszczek, *Uczucia* [online], „Encyklopedia PWN”, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/uczucia;3990778.html> [dostęp: 31.07.2022].

2 T. Kotarbiński, *Medytacje o życiu godziwym*, wydaw. Wiedza Powszechna, Warszawa 1966, s. 69.



Badania nad uczuciowością człowieka, nad jego sferą emocjonalną oraz ich wyniki świadczą o kulturze danej społeczności. Poznajemy i komunikujemy się nie tylko werbalnie, ale także emocjonalnie, emocje i uczucia ukazujemy słowem, gestem, grymasem twarzy, mową ciała, a także naszym myśleniem, planowaniem i działaniem. Sposób zarządzania emocjami i uczuciami świadczy o kulturze osobistej i społecznej (szkoła, społeczność życia, pracy)<sup>3</sup>.



### 3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

Psychologia uczuć, a także emocji jest nauką rozwijającą się; proponuje szeroki wachlarz obserwacji sposobów jakimi człowiek radzi sobie w sferze uczuciowej. Spojrzenie psychologiczne przybliży nas do poznania czym kieruje się w uczuciowości dany człowiek, społeczność rodzinna czy co znaczą takie pojęcia jak chociażby 'psychologia tłumu'.

Psychologia rozwojowa dzieci i młodzieży pomaga zrozumieć wielkie bogactwo życia wyrażanego przez emocje i uczucia. Środowisko szkolne bogate w doświadczenia wychowawcze może i powinno rozpoznawać i reagować na emocje i uczucia ucznia oraz okazać mu empatię, zrozumienie, cierpliwość.

3 Por. I. Przybylska, *Dyskursy o emocjach – pedagogika i codzienność szkolna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2018, s. 404-420.



## IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

Nauczanie religijne odnosi sferę uczuciową i emocjonalną człowieka do aktu stworzenia i do podobieństwa duchowego człowieka do Boga (por. Rdz 1,26). Obraz Boga emocjonalnego (gniew, zsyłanie kary, reakcja na wyrażany kult) należą do postaw antropologicznych przypisywanych naturze Boga, który jest Duchem (por. J 4,24). Chrystus – Syn Boży jest ukazany w Nowym Testamencie jako jedna Osoba w dwóch naturach (boskiej i ludzkiej).

### 4.1. TEOLOG

Spojrzenie na człowieka na jego naturę, łącznie z uczuciowością, opiera się na Objawieniu, czyli mowie Boga do człowieka w Starym i Nowym Testamencie, która zakończyła się z chwilą śmierci ostatniego z Apostołów. W opisie życia Jezusa Chrystusa widzimy Jego emocjonalność, która jest autentycznym obrazem natury Boga i natury człowieka. Chrystus buduje emocjonalne relacje z Apostołami, a przede wszystkim łączy go relacja miłości pomiędzy Trzema Osobami Boskimi.



## 4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Kiedy mówimy o potrzebie integracji, czyli prawidłowego włączenia tego wszystkiego, co pochodzi ze zmysłowości i z uczuciowości, w etycznie pełnowartościowy stosunek osoby do osoby, wówczas uwzględniamy w całej pełni plastyczność ludzkiego uczucia. Uczucie może się rozwijać i dostosowywać do tego, co człowiek świadomie kształtował swoją wolą to wszystko, czego dostarczają mu zmysły w reakcjach zmysłowości i uczuciowości, by przez gruntowną afirmację wartości osoby stawiał to wszystko na poziomie odniesienia osoby do osoby i utrzymywał w granicach prawdziwego zjednoczenia osób.

↑ K. Wojtyła, *Miłość i odpowiedzialność*, wydaw. TN KUL, Lublin 2015, s. 99-100.

” W procesie spotkania pokazuje się również wyraźnie, że miłość nie jest tylko uczuciem. Uczucia przychodzą i odchodzą. Uczucie może być cudowną iskrą rozniecającą, lecz nie jest pełnią miłości. Mówiliśmy na początku o procesie oczyszczeń i dojrzewania, przez które *eros* staje się w sposób pełny sobą, staje się miłością w całym tego słowa znaczeniu. Należy do dojrzałości miłości to, że angażuje wszystkie potencjalne możliwości człowieka i włącza, by tak rzec, człowieka w swój całokształt. Spotkanie z widzialnymi przejawami miłości Boga może wzbudzić w nas uczucie radości, jakie rodzi się z doznania, że jest się kochanym. To spotkanie wymaga jednak również zaangażowania naszej woli i naszego intelektu.

↑ DCE 17.

” Obecne środki pozwalają nam komunikować się oraz dzielić wiedzą i uczuciami. Jednak czasami uniemożliwiają nam bezpośredni kontakt z niepokojem, wstrząsem, radością bliźniego oraz złożonością jego doświadczenia osobistego. Nie powinno więc dziwić, że wraz z przytłaczającą podażą tych produktów narasta głęboka melancholia i niezadowolenie w relacjach międzyosobowych czy też niebezpieczna izolacja.

↑ LS 47.

## 4.3. PISMO ŚWIĘTE

” Jeśli więc jest jakieś napomnienie w Chrystusie, jeśli jakaś moc przekonująca Miłości, jeśli jakieś uczestnictwo w Duchu, jeśli jakieś serdeczne współczucie – dopełnijcie mojej radości przez to, że będziecie mieli te same dążenia: tę samą miłość i wspólnego ducha, pragnąc tylko jednego, a niczego nie pragnąc dla niewłaściwego współzawodnictwa ani dla próżnej chwały, lecz w pokorze



oceniając jedni drugich za wyżej stojących od siebie. Niech każdy ma na oku nie tylko swoje własne sprawy, ale też i drugich.

↑ Flp 2,1-4.

#### 4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO



Człowiek stworzony na obraz Boga, powołany, by Go poznawać i miłować, szukając Boga, odkrywa pewne „drogi” wiodące do Jego poznania. Nazywa się je także „dowodami na istnienie Boga”; nie chodzi tu jednak o dowody, jakich poszukują nauki przyrodnicze, ale o „spójne i przekonujące argumenty”, które pozwalają osiągnąć prawdziwą pewność. Punktem wyjścia tych „dróg” prowadzących do Boga jest stworzenie: świat materialny i osoba ludzka.

↑ KKK 31; por. 1606.



## V. LITERATURA

*12 ważnych emocji. Polscy autorzy o tym, co czujemy*, il. E. Kidacka, wydaw. Centrum Edukacji Dziecięcej–Publicat, Poznań 2022.

Benedykt XVI, *Encyklika «Deus caritas est». O miłości chrześcijańskiej*, Wydawnictwo M, Kraków 2006.

Franciszek, *Encyklika Laudato si'.* *W trosce o wspólny dom*, wydaw. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

Fuller A., Fuller S., *Zrozumieć uczucia i emocje*, tłum. M. Komorowska, wydaw. Zwierciadło, Warszawa 2022.

Karpiński F., *III. Do Justyny. Tęskność na wiosnę*, w: tegoż, *Wiersze zebrane*, cz. 1, wydaw. IBL, Warszawa 2005, s. 35–36.

Kerth M., *Emocje A-Z. Jak je rozpoznać, zrozumieć, oswoić*, Wydawnictwo SBM, Warszawa 2020.

Kotarbiński T., *Medytacje o życiu godziwym*, wydaw. Wiedza Powszechna, Warszawa 1966.

Łaskawiec B., *Krótką powieść o uczuciach*, wydaw. Ridero, Kraków 2022.

Oziewicz T., *Co robią uczucia?*, il. A. Zajac, Wydawnictwo Dwie Siostry, Warszawa 2020.

Przybylska I., *Dyskursy o emocjach – pedagogika i codzienność szkolna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2018.

Pulikowski J., *Ewa czuje inaczej. Warto zadbać o uczucia*, Inicjatywa Wydawnicza Jerozolima, Poznań 2008.

Pyszczyk G., *Uczucia* [online], „Encyklopedia PWN”, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/uczucia;3990778.html> [dostęp: 31.07.2022].

Wojtyła K., *Miłość i odpowiedzialność*, wydaw. TN KUL, Lublin 2015.

